

Lise Öğrencilerinde Şiddet Eğilimi Ve Etkileyen Faktörler*

Violence Tendencies And Related Factors In High School Students

 Dr. Öğretim Üyesi Ayşegül ÖZCAN¹ ** Arş. Gör. Dr. Şenay ŞERMET KAYA¹

 Öğr. Gör. Dr. Kamuran ÖZDİL² Arş. Gör. Gülhan KÜÇÜK ÖZTÜRK¹

 Öğr. Gör. Fatma SEZER³ Hemşire Didem NİĞDELİOĞLU⁴ Hemşire Zeynep YAŞAR⁵

¹Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Semra ve Vefa Küçük SBF, Hemşirelik Bölümü, Nevşehir, Türkiye

²Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Nevşehir, Türkiye

³Bayburt Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Bayburt, Türkiye

⁴Anlam Okulları, Niğde

⁵Kocaeli Devlet Hastanesi, Kocaeli

Öz

Amaç: Araştırma, Nevşehir’in Avanos ilçesinde öğrenim gören lise öğrencilerinin şiddet eğilimi düzeyini ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma, tanımlayıcı tipte olup, evreni Nevşehir ili Avanos ilçesindeki lise öğrencilerinin (N=849 kişi) tamamı oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmeyip, araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerin tamamı (n=796 kişi) dahil edilmiştir (% 93.7). Veriler, sosyo-demografik özelliklere ve şiddet eğilimine ilişkin soruların yer aldığı anket formu ve Şiddet Eğilim Ölçeği kullanılarak, ilgili kurumlardan izin alındıktan sonra toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde dağılımı, Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 16.37±1.05 ve % 49.6’sı kızdır. Öğrencilerin % 90.2’sinin anne ve babası birlikte yaşamaktadır. Öğrencilerin % 21.7’si daha önce şiddete maruz kaldığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin şiddet eğilim düzeyi puan ortalaması 43.95±12.49’dur. Öğrencilerin % 48.9’unun şiddet eğilim düzeyinin fazla, % 37.5’inin az ve sadece % 3’ünün çok az olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin ve şiddete maruz kalanların şiddet eğilim düzeyi daha yüksek bulunurken (p<0.05), ebeveyn eğitim düzeyi, ebeveyn tutumu, gelir durumu açısından şiddet eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0.05).

Sonuç: Öğrencilerin çoğunluğunun şiddet eğilim düzeylerinin “fazla” olduğu, erkeklerin şiddete daha eğilimli olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Şiddet, genç şiddeti, zorbalık, saldırganlık, lise öğrencisi.

* Geliş Tarihi: 06.11.2019 / Kabul Tarihi:18.02.2020

** Sorumlu Yazar e- mail: sermetsenay@hotmail.com

Atf; Özcan, A., Şermet Kaya, Ş., Özdil, K., Küçük Öztürk, G., Sezer, F., Niğdelioğlu, D., Yaşar, Z. (2020). Lise öğrencilerinde şiddet eğilimi ve ilişkili faktörler; Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 2(1): 2-13.

Abstract

Objective: This study was conducted to determine the level of violence tendency and related factors of high school students in Avanos province of Nevşehir.

Methods: The research was descriptive and the universe consisted entirely of high school students (N = 849 people) in the province of Avanos in Nevşehir province. All of the students who agreed to participate in the survey (n = 796 people) were included in the sample selection (93.7%). The data were collected after obtaining permission from the relevant institutions, using a scale on violence tendencies and questions on socio-demographic characteristics and trends in violence. Number, percentage distribution, Mann Whitney-U and Kruskal Wallis tests were used in the evaluation of the data.

Results: The average age of the students who participated in the survey was 16.37 ± 1.05 and 49.6% were girls. 90.2% of the students live with their parents. 21.7% of the students stated that they had been exposed to violence before. The average level of the students' level of violence tendency is 43.95 ± 12.49 . 48.9 % of the students had more violence tendency, 37.5% few, and only 3% were found to be very few. There was no statistically significant difference between violent tendencies in terms of parental education level, parental attitude and income status ($p > 0.05$), while male students and those exposed to violence had a higher level of violence tendency ($p < 0.05$).

Conclusion: The majority of students have come to the conclusion that the levels of violence are "too high" and that men are more tendency to violence.

Keywords: Violence, teen violence, bullying, agressiveness, high school student.

GİRİŞ

DSÖ'ne göre şiddet; yaralanma, ölüm, psikolojik zarar veya yoksunluk ile sonuçlanan veya bunlarla sonuçlanma ihtimali olan, fiziksel güç, tehdit olarak tanımlanmaktadır. Eylemin gerçekleştirildiği kişiler açısından şiddet üç kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; kişinin kendisine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet şeklindedir (DSÖ, 2013). Şiddet, değişen toplumsal yapı ile birlikte giderek artmaktadır ve dünyadaki 15-44 yaş arası ölümlerin dördüncü nedenidir (DSÖ, 2014). Her yıl dünyada 1.3 milyondan fazla insan şiddetin farklı boyutlarına (kendi kendine, başka birine, topluma) maruz kalarak ölmektedir. Ayrıca, dünyada şiddet mağduru on binlerce insan yaşamaktadır. Bu insanlar, tedavi gerektiren fiziksel yaralanmalara sahip ya da fiziksel, cinsel veya psikolojik istismara maruz kalmış kişilerdir (DSÖ, 2014). Şiddet, maruz kalan kişilerin ruhsal ve fiziksel sağlığında olumsuz etkilere yol açmaktadır. Şiddetin herhangi bir türüne maruz kalmak, saldırgan davranışların ortaya çıkmasına, kendine güvenin azalmasına, depresyona, intihara ve madde kullanımına neden olmaktadır (Evren ve ark., 2011).

Dünya'da ve ülkemizde şiddet eğilim yaşı giderek düşmektedir. Bu konuda ülkemizde 2008 yılında 5765 ergenle yapılmış kapsamlı bir araştırmada, ergenlerin % 21.2' sinin fiziksel şiddet, % 33.3'ünün sözel şiddet ve % 2.9' unun cinsel şiddet uyguladığı tespit edilmiştir (Şen, 2011). 899 lise öğrencisi ile yapılan başka bir araştırmada ise şiddetin görülme sıklığı % 32 olarak bulunmuştur (Avcı & Yıldırım, 2015). Ergenlerin, bağımsız bir birey olarak kendini ispatlama çabası ya da ait olduğu akran gruplarının davranışları üzerine etkisine bağlı olarak şiddet gibi riskli davranışlara yönelebildikleri bildirilmektedir. DSÖ genç şiddetinin risk faktörlerini bireysel, ailesel ve toplumsal risk faktörleri olarak gruplandırmaktadır. Bireysel risk faktörleri; ergenin yapısı, özellikleri ve yetenekleri, ailesel risk faktörleri; aile yapısı, aile içi ilişkileri vb., toplumsal faktörler ise; içinde yaşanan toplumsal ortam ve yaşam koşulları vb. şeklindedir (DSÖ, 2015).

Lise çağını da içine alan ergenlik dönemi şiddetin ve risk alma davranışlarının en sık görüldüğü dönem olması nedeniyle, yaşamı ve sağlığı olumsuz etkileyebilecek sonuçlara neden olabilmektedir (Coşkun & Bebiş, 2014). Ülkemizde ergen sağlığına yönelik hizmet sunumunda zorunluluk bulunmamaktadır (Kanbur, 2012; Parlaz ve ark., 2012). Bunun sonucunda, gençlerde şiddet eğilimi gibi başlangıçlı ergenlik dönemine dayanan birçok sağlık sorununun tanısı gecikmekte ve erişkin yaşlarda daha büyük sorunları beraberinde getirmektedir (Bender & Löseli, 2011). Ayrıca genç yaşlarda akranlara yönelik başlayan şiddet eğilimi, ilerleyen yaşlarda giderek artmakta ve toplumun değişik kesimlerine (eş, sağlık çalışanı vb) doğru yönelmektedir. Bu durum, toplum için önemli bir sorun oluşturması yanında, sağlık hizmetlerini sunan hemşire, hekim, psikolog vb. gibi çalışanlarında iş yükünü arttırmaktadır. Çünkü şiddet eğilimine sahip olan ya da şiddet uygulayan birey; bu şiddetten çeşitli şekillerde zarar gören çocuk, kadın, sağlık çalışanı gibi kişilerde sağlık hizmetlerini kullanma gereksinimi duyacaktır (Bahar ve ark., 2015, Günaydın & Mazı, 2018). Şiddete yönelik önleme çalışmalarında, halk sağlığı hizmetlerinden özellikle birincil korumaya yönelik toplum temelli uygulamalar, sosyal hizmet ve eğitim programları gibi bütüncül uygulamaların önemli rolü vardır. Bu noktada özellikle okul sağlığı hemşiresine önemli rol ve sorumluluklar düşmektedir (NASN 2017). Okul sağlığı hemşiresi şiddete eğilimli öğrencilerin tespitini yapması, konuyla ilgili koruyucu müdahale programları geliştirmesi, öğrencilerin fiziksel ve psikolojik potansiyellerini fark etmelerini sağlaması, öğrenci, öğretmen ve aile arasında koordinasyonu sağlaması" gibi önemli sorumluluklara sahiptir (Hemşirelik Yönetmeliği, 2011).

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, içinde hemşirelerin de bulunduğu ulusal ve uluslararası düzeyde araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Uluslararası düzeyde daha çok sorunun kaynağına yönelik müdahale programlarının uygulandığı çalışmalara rastlanırken (Haxhihamza ve ark., 2011; Scarth ve ark., 2016), ülkemizde ağırlıklı olarak sorunun kaynaklarının araştırıldığı çalışmalara rastlanmaktadır (Aydın ve ark., 2015; Gençoğlu ve ark., 2014; Özgür ve ark., 2011; Yıldız & Erci, 2011). Bu çalışmalarda, gençlerde şiddetin ortaya çıkışında etkili olan faktörlerin çok yönlü olduğu ve bunların toplumlara göre değişebildiği belirtilmiştir. Bu nedenle ilgili toplumda, halk sağlığı hizmetleri planlanırken, öncelikle sorunun ortaya çıkmasında etkili olabilecek faktörlerin ortaya konması gerektiği vurgulanmıştır. Buradan hareketle bu çalışmada, lise öğrencilerinin şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü ve Yeri:

Tanımlayıcı tipteki araştırma, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Nevşehir ili Avanos ilçesinde, bulunan toplam dört lisede (bir Anadolu Lisesi, bir İmam Hatip Lisesi, iki Mesleki ve Teknik Lise) yürütülmüştür.

Araştırma Soruları:

Lise öğrencilerinin şiddet eğilim düzeyi nedir?

Lise öğrencilerinin şiddet eğilim düzeyini etkileyen faktörler nelerdir?

Araştırmanın Evren Ve Örneklemi:

Araştırmanın evrenini Avanos ilçesindeki liselerde okuyan toplam 849 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmemiş olup, evrenin tamamına ulaşılması planlanmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü 826 öğrenciye anket uygulanmıştır. 5 öğrenci araştırma kriterlerini karşılamadığı, 25 öğrenci anketi tam olarak doldurmadığı ve 23 öğrenci devamsız olduğu için araştırma dışı bırakılmıştır. Araştırma 796 öğrenci ile tamamlanmıştır. Böylece evrenin (N= 849) % 93.7'sine ulaşılmıştır.

Araştırmanın İçleme Kriterleri; Avanos'ta ki bir lisede okuyor olan, iletişim kurabilen, tanı konulmuş psikiyatrik hastalığı olmayan, araştırmaya katılmayı kabul eden. Araştırma kriterlerini karşılamayanlar araştırma dışında bırakılmıştır.

Araştırmanın Değişkenleri;

Bağımsız değişkenler: Sosyo-demografik özellikler (cinsiyet, sınıf, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, gelir durumu, anne tutumu, baba tutumu)

Bağımlı değişkenler: Şiddet eğilim düzeyi

Verilerin Toplanması:

Veriler, araştırmacılar tarafından 2015-2016 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde, anket formu ve Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ) kullanılarak toplanmıştır. Uygulamaya başlamadan önce, okullardan randevu alınmıştır. Belirlenen tarihlerde, araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere, bir ders saati süresince gözlem altında anketler uygulanmıştır. Her uygulama araştırmacıların gözlemi eşliğinde sürdürülmüştür.

Veri toplama araçları:

Anket formu; öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini ve şiddet eğilimine ilişkin bilgileri sorgulayan literatüre dayalı 17 sorudan oluşan formdur (Özgür ve ark., 2011; Yıldız & Erci., 2011). Şiddet eğilimine ilişkin sorular, bireylerin şiddete maruz kalıp kalmadıklarını, eğer kaldıysa ne tür ve kim tarafından şiddet gördüğünü, yaşadığı sıkıntılar karşısında ne tür davranışlar sergilediğini ve bir yakınının içinde bulunduğu kavgada nasıl bir tutum sergileyeceğine ilişkin konuları içermektedir. Anket formundaki sorular çoktan seçmeli olarak, öğrencilerin anlayacağı biçimde gerekli yerlerde açıklamalar / tanımlamalar yapılarak hazırlanmıştır ve öğrencilerden kendilerine en uygun olan seçeneği işaretlemeleri istenmiştir.

Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ) ; Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık ve şiddet eğilimlerini belirlemek amacı ile Göka, Bayat ve Türkçapar tarafından 1995 yılında geliştirilmiştir. Ölçek dördümlü Likert tipi (1) “hiç uygun değil” den, ..., (4) “çok uygun” a değişen puanlama uygulanan 20 sorudan oluşmaktadır. Ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan “80”, en düşük puan “20”dir. Öğrencilerin ölçekten aldıkları puanlara göre, 1-20 arası puan “çok az”, 21-40 arası puan “az”, 41-60 arası puan “fazla” ve 61-80 arası puan “çok fazla” saldırganlık ve şiddet eğilimleri fazla olarak değerlendirilmiştir. Bu araştırmada ölçeğin “Cronbach Alpha” güvenirlik katsayısı ise 0,83 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi:

Veriler bilgisayar ortamında SPSS-16 (Statistical Package for the Social Sciences) programında değerlendirilmiştir. İstatistiksel değerlendirmede, tanımlayıcı istatistikler ve parametrik olmayan verilerin analizinde kullanılan Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p \leq 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü:

Araştırmanın yürütülebilmesi için gerekli kurum izinleri alınmıştır. Anketler uygulanmadan bir hafta önce okula gidilerek, öğrencilere araştırmanın konusu ve önemi hakkında bilgi verilmiş ve araştırmaya katılma konusunda ailelerinin sözel onamını almaları istenmiştir. Anketlerin uygulanması esnasında ise öğrenciler araştırma konusunda tekrar bilgilendirilmiş ve sözel onamları alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 49.6’sı kız, yaş ortalaması 16.37 ± 05 , % 45.7’sinin annesi, % 30.5’inin babası ilkokul mezunu ve % 70.9’unun ailesinin geliri giderine eşittir. Öğrencilerin annelerinin % 40.3’ü demokratik, % 34.8’i koruyucu tutuma sahipken, babalarının % 39.3’ü demokratik ve % 26.5’i koruyucu tutuma sahiptir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (n:796)

Sosyo-Demografik Özellikler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kız	395	49.6
Erkek	401	50.4
Sınıf		
9. Sınıf	222	27.9
10. Sınıf	229	28.8
11. Sınıf	197	24.7
12. Sınıf	148	18.6

Anne eğitim		
Okuma yazma bilmiyor	60	7.5
İlkokul	366	46.0
Ortaokul	215	27.0
Lise	133	16.7
Üniversite ve üzeri	22	2.8
Baba eğitim		
Okuma yazma bilmiyor	24	3.0
İlkokul	249	31.3
Ortaokul	223	28.0
Lise	218	27.4
Üniversite ve üzeri	82	10.3
Gelir durumu		
Gelir giderden az	120	15.1
Gelir gidere denk	564	70.9
Gelir gidere denk	112	14.1
Anne tutumu		
Otoriter	123	15.5
Demokratik	321	40.3
Koruyucu	277	34.8
İlgisiz	75	9.4
Baba tutumu		
Otoriter	140	17.6
Demokratik	313	39.3
Koruyucu	211	26.5
İlgisiz	132	16.6

Erkek öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin (47.61 ± 13.27), kız öğrencilerden (45.85 ± 13.31) yüksek olduğu saptanmış ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p < 0.05$). Ebeveyn eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve ebeveyn tutumu açısından öğrencilerinin şiddet eğilim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0.05$) (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Şiddet Eğilimi Puan Ortalamaları (n:796)

Sosyodemografik Özellikler	n (%)	Ortalama $\pm$ ss	p	
Cinsiyet	Kız	395 (49.6)	45.85 $\pm$ 13.31	0.034**
	Erkek	401 (50.4)	47.61 $\pm$ 13.27	
Sınıf	9. sınıf	222 (27.9)	45.03 $\pm$ 12.38	0.490 *
	10. sınıf	229 (28.8)	46.62 $\pm$ 12.08	
	11. sınıf	197 (24.7)	45.25 $\pm$ 12.41	
	12. sınıf	148 (18.6)	46.31 $\pm$ 12.21	

Anne Eğitimi	Okuma yazma biliyor	60 (7.5)	45.23±12.47	0.758*
	İlkokul	366 (46)	45.67±11.96	
	Ortaokul	215 (27)	45.96±11.59	
	Lise	133 (16.7)	46.59±13.67	
	Üniversite ve üzeri	22 (2.8)	42.50 ±14.59	
Baba Eğitimi	Okuma yazma biliyor	24 (3.0)	44.16 ±13.42	0.583*
	İlkokul	249 (31.3)	45.23±11.86	
	Ortaokul	223 (28.0)	46.39 ±11.86	
	Lise	218 (27.4)	45.93±12.10	
	Üniversite ve üzeri	82 (10.3)	45.89±14.65	
Gelir durumu	Gelir giderden az	120 (15.1)	46.66 12.52	0.181*
	Gelir gidere denk	564 (70.9)	45.67 12.02	
	Gelir giderden fazla	112 (14.1)	45.91 13.37	
Anne tutumu	Otoriter	123 (15.5)	47.45±12.01	0.182 *
	Demokratik	321 (40.3)	45.47±14.06	
	Koruyucu	277 (34.8)	46.97±13.03	
	İlgisiz	75 (9.4)	46.67±11.64	
Baba tutumu	Otoriter	140 (17.6)	48.44±12.36	0.319 *
	Demokratik	313 (39.3)	46.03±13.98	
	Koruyucu	211 (26.5)	45.95±13.06	
	İlgisiz	132 (16.6)	46.43±11.64	

**Mann Whitney-U: MU, *Kruskal Wallis: KW

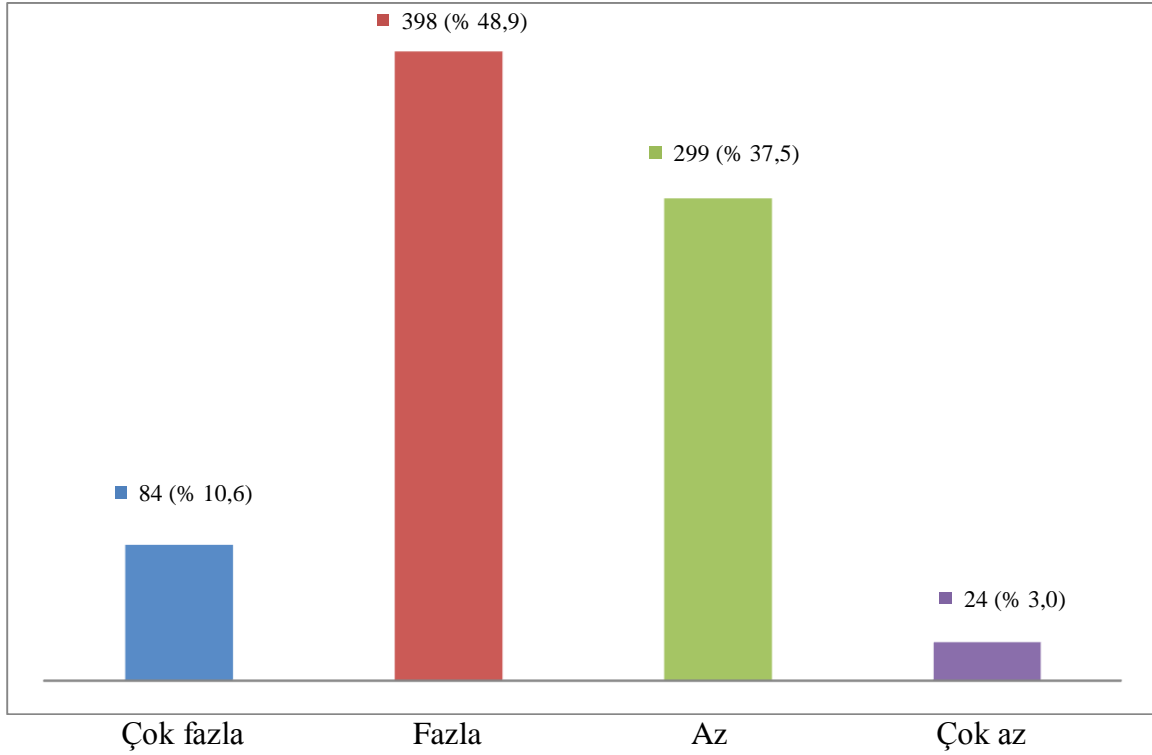
Öğrencilerin şiddet eğilim düzeyi puan ortalaması 43.95±12.49 bulunmuştur. Öğrencilerin % 48.9'unun şiddet eğilim düzeyi "fazla", % 10.6'sının "çok fazla" bulunmuştur (Grafik 1). Öğrencilerin şiddet eğiliminin temel nedenlerine bakıldığında, sırasıyla kendini kanıtlama (% 36.3), saygı görmek isteme (% 25.5) ve şiddete maruz kalmış olma (% 21.7) şeklindedir. Ayrıca şiddete maruz kalan öğrencilerin şiddet eğilim düzeylerinin (49.67±13.04), şiddete maruz kalmayan öğrencilere göre (45.85±13.35) daha yüksek olduğu saptanmıştır (p< 0.05) (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin Şiddete Maruz Kalma Durumuna Göre Şiddet Eğilimi Puan Ortalamaları (n: 796)

Şiddete Maruz Kalma Durumu	n (%)	Ortalama±ss	p
Evet	173 (21.7)	49.67±13.04	0.022**
Hayır	623 (78.3)	45.85±13.35	

** Mann Whitney-U: MU

Grafik 1. Öğrencilerin Şiddet Eğilimi Düzeyleri Dağılımı

TARTIŞMA

Şiddet davranışlarında çok sayıda etken rol oynamaktadır ve bunlardan bir tanesi de şiddet eğilim düzeyidir. Bu çalışmada öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyi puan ortalaması 43.95 ± 12.49 (fazla) bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin % 48.9'unun şiddet eğilim düzeyi fazla, % 10.6'sının çok fazla olduğu tespit edilmiştir. Özgür ve arkadaşlarının lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada da, bu çalışmaya benzer şekilde, şiddet eğilimi puan ortalaması 44.08 ± 12.48 (fazla) olmakla birlikte, şiddet eğilim düzeyinin öğrencilerin % 42.2'sinde "fazla", % 11.4'ünde ise "çok fazla" olduğu tespit edilmiştir (Özgür ve ark., 2011). Ülkemizde lise öğrencileri ile yapılan diğer çalışmalarda, şiddetin devam eden ve boyutları giderek artan önemli bir halk sağlığı sorunu olduğu ortaya konmaktadır (Genç ve ark., 2017; Özgür ve ark., 2011; Şahin, 2014). Dünya Sağlık Örgütü de bu sonuçları destekler biçimde gençlerde görülen şiddetin, tüm dünyada sürekli artış gösterdiğini bildirmektedir (DSÖ, 2014).

Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin şiddet eğilim puan ortalamalarının, kız öğrencilerin şiddet eğilim puan ortalamalarından yüksek olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Literatür incelendiğinde, erkeklerin kızlara göre daha fazla şiddet eğilimli olduğunu gösteren çalışmaların çoğunlukta olması bu bulguyu destekler niteliktedir (Avcı & Yıldırım, 2015; Gençoğlu ve ark., 2014; Özgür ve ark., 2011; Yıldız & Erci, 2011). Erkek egemen bir toplumsal yapıya sahip olmamız nedeniyle erkek öğrencilerde şiddet eğiliminin daha yüksek bulunması olası bir sonuçtur. Bu sonucun Türk toplumunda erkeklere şiddet içerikli "güçlü, erkek gibi" şeklinde tabir edilen davranışların, kadınlara ise "daha çekinik, hanım hanım" şeklinde tabir edilen toplumsal rollerin yüklenmesinden ve genel olarak şiddet içeren davranışların erkeklere özgü davranışlar olarak kabul edilmesi ve

erkeklerin kızlara göre bu davranışları göstermelerinin daha normal karşılanmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Yaman, 2013). Ayrıca literatürde erkeklerde testosteron salgısı gibi bazı biyolojik özelliklerin de, saldırgan davranışları harekete geçirmede etkisi olabileceği bildirilmiştir (Batrinos, 2012).

Bu çalışmada ele alınan konulardan birisi de, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin öğrencilerin şiddete eğilim düzeylerini etkileyip etkilemediğini belirlemektir. Çalışmada anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olan öğrencilerin şiddet eğiliminin en az olduğu (42.50 ± 14.59), baba eğitim düzeylerine göre ise, öğrencilerin şiddet eğilim puanlarının birbirine yakın olduğu saptanmıştır ($p > 0.05$). Literatürde bu konu ile ilgili farklı sonuçların bildirildiği görülmektedir (Gençoğlu ve ark., 2014; Gümüş ve ark., 2015; Yıldız & Erci, 2011). Yapılan bir çalışmada üniversite mezunu annelerin çocuklarında şiddet eğiliminin yüksek olduğu ($p < 0.001$), baba eğitim düzeyinin ise etkilemediği saptanmıştır (Gençoğlu ve ark., 2014). Baba öğrenim düzeyi üniversite olan öğrencilerin zorbalık eğilimi diğer öğrencilere göre daha yüksek bulunurken, anne eğitiminin etkilemediği bulunmuştur ($p < 0.05$) (Çelik, 2017). Ebeveyn eğitim düzeyinin saldırganlık eğilimini etkilemediğini belirten çalışmalar olduğu görülmektedir ($p > 0.05$) (Yıldız & Erci, 2011; Tuzgöl, 2000). Bu sonuçlar, ebeveyn eğitim düzeyinin ergenlerin şiddet, saldırganlık gibi davranışları üzerine olan etkisi incelenirken, ebeveynlerin kişisel özellikleri, kendi aralarındaki yaşadıkları sorunlar, aile içi iletişim ve etkileşim gibi özelliklerle birlikte ele alınması gerektiğini düşündürmektedir. Bu gerçek dikkate alındığında araştırmalar arasında farklı sonuçların bulunmasının olası olduğu söylenebilir.

Çalışmada, şiddete maruz kalan öğrencilerin şiddet eğilim düzeyinin, şiddete maruz kalmayan öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ve fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Çalışmanın sonuçları ile benzer şekilde, ebeveynlerinden şiddet gördüğünü ifade eden ergenlerin, şiddet eğiliminin daha yüksek olduğu ($p < 0.001$) (Gençoğlu ve ark., 2014), ailesinden sosyal destek göremeyen öğrencilerin şiddet eğilimlerinin yüksek olduğu (İskender & Taş, 2018), yüksek şiddet eğilimine yada zorbalık eğilimine sahip ergenlerin çoğunluğunda, aile bireylerinin birbirine şiddet uyguladığı, aile içi şiddete maruz kaldığı ya da şiddete şahit olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$) (Avcı & Yıldırım, 2015, Çelik, 2017). Çocukların sosyal etkileşim içinde olgunlaştığı, yaşadığı ailenin ve çevrenin sosyal davranış modellerini benimsediği, şiddeti izlemesi ya da şiddete tanıklık etmesinin ileride iyi ya da kötü davranış kalıpları geliştirmesinde bilinen bir gerçektir (Bert ve ark., 2009; Güleç ve ark., 2012). Bu nedenle, araştırma sonucuna da paralel olarak, öğrencilerin şiddeti izlemesi ya da şiddete tanıklık etmesi şiddet eğiliminin yüksek olmasına neden olabilir.

Literatürde adölesan dönemde karşılaşılan şiddet içerikli davranışsal problemlerin, çocuklarına karşı sert/katı davranan, reddedici ve ihmal edici tutum sergileyen ebeveynlerden kaynaklanabileceği bildirilen çalışmalar mevcut iken (Avcı & Yıldırım, 2014; Yıldız & Erci, 2011; Genç ve ark., 2017), anne baba tutumlarının adölesanların saldırganlık düzeyini etkilemediğini belirtilen çalışmalar da bulunmaktadır ($p > 0.05$) (Tuzgöl, 2000). Bu araştırmada, otoriter tutuma sahip anne ya da babası olan öğrencilerin şiddet eğilim puanı, diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur ancak bu fark anlamlı değildir ($p > 0.05$). Yapılan bir çalışmada anne baba tutumunun adölesanların saldırganlık düzeyini etkilemediği saptanırken ($p > 0.05$) (Tuzgöl, 2000), diğer bir çalışmada anne-babası otoriter veya ilgisiz tutuma sahip olan adölesanların saldırgan tutumu yüksek, anne-babası demokratik tutuma sahip adölesanların saldırgan tutumu anlamlı derecede düşük bulunmuştur (Yıldız & Erci, 2011). Sonuçların büyük kısmı, bu araştırmanın bulguları ile benzer olmakla birlikte, bu araştırmada ebeveyn tutumları kendi ifadeleri ile değil, öğrencilerin algıları üzerinden

değerlendirildiği için, öğrencilerin ebeveyn tutumunu yorumlama biçimleri sonucu etkileyebilir.

Ailenin ekonomik düzeyi de şiddete yönelmenin kaynağı olabilmektedir. Literatürde konu ile ilgili farklı sonuçlara rastlanmaktadır. Bir araştırma sonucuna göre gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin ($p < 0.05$), diğer bir araştırmaya göre ise gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırganlık/zorbalık eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p > 0.05$) (Çelik, 2017, Ağlamaz, 2006). 109 bin lise öğrencisi ile yürütülen bir çalışmada, ekonomik durumun öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ile ilişkinin tartışmalı olduğu bildirilmiştir (Genç, 2016). Bu çalışmada ise aile geliri, giderinden az olan öğrencilerin şiddet eğilim puanlarının diğerlerine göre yüksek olduğu saptanmış ancak fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0.05$). Literatürde konuyla ilgili farklı sonuçların olması, çalışma gruplarının yaşadıkları bölge kültürünün, gelir durumunu algılayışlarını farklı şekillerde etkilemesinden kaynaklanabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmanın güçlü yanı geniş bir örnekleme sahip olmasıdır. Bununla birlikte mevcut personel ve zaman kısıtlılığı nedeniyle verilerin yalnız sözel beyana dayalı olarak toplanması, aile tutumunun öğrenci algıları üzerinden değerlendirilmesi araştırmanın sınırlılığıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, öğrencilerin çoğunluğunun şiddet eğilim düzeylerinin “fazla” olduğu, erkeklerin kızlara göre şiddete daha eğilimli oldukları, üniversite mezunu anneye sahip çocukların şiddet eğilimlerinin, diğerlerine göre düşük olduğu ve şiddete maruz kalan öğrencilerin şiddete daha fazla eğilimli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar dikkate alındığında, geçmişte şiddete maruz kalan ve erkek öğrenciler başta olmak üzere; şiddet eğilimini besleyen etkenlere yönelik halk sağlığı hemşirelerinin okul ve aile ile işbirliği yapması, koruyucu müdahale programları geliştirmesi, öğrencilere konu ile ilgili farkındalık yaratacak girişimler planlaması önerilmektedir. Ülkemizde şiddetin önlenmesinde birinci basamakta yer alan ASM ve TSM’de çalışan hemşirelere, şiddet ve önlemeye yönelik hizmet içi eğitimler planlanabilir. Ayrıca bu çalışmada da görüldüğü gibi, çocuk sağlığında önemli bir faktör olan anne eğitiminin yükseltilmesinde güçlendirici, değişim yaratıcı, savunucu ve eğitici gibi roller doğrultusunda toplumun her kesimine yönelik girişimler planlanmalıdır.

Teşekkür: Çalışmaya katılan lise öğrencilerine teşekkür ederiz.

Çıkar ilişkisi: Yazarlar çıkar ilişkilerinin olmadığını beyan ederler.

KAYNAKLAR

- Ağlamaz, T. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Puanlarının Kendini Açma Davranışı Okul Türü, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Anne-Baba Öğrenim Düzeyi Ve Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun (2006).
- Avcı, Ö.H., Yıldırım İ. (2015). Prevalence of violence tendency in adolescents. *Journal of Theoretical Educational Science*, 8(1),106-124.
- Avcı, Ö.H., Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1),157-168.

- Aydın, P., Ersoy, A., Aktaş, N. (2015). Aktif spor yapan ve yapmayan 12-14 yaşı ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin incelenmesi. *Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1),1-9.
- Bahar, A., Şahin, S, Akkaya, Z., Alkayış, M. Acil. (2015). Serviste Çalışan Hemşirelerin Şiddete Maruz Kalma Durumu ve İş Doyumuna Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 6(2), 57-64.
- Batrinis, M.L. 2012;Testosterone and aggressive behavior in man. *TSK Koruyucu Hekim Bulteni*, 10(3), 563-568.
- Bender, D., & Löseli, F. (2011). Bullying at school as a predictor of delinquency, violence and other anti-social behaviour in adulthood. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 21(2), 99–106.
- Bert, S.C., Guner, B.M., Lanzi, R.G. (2009). The influence of maternal history of abuse on parenting knowledge and behavior. *Family Relations*, 58(2), 176-187.
- Coşkun, S., & Bebiş, H. (2014). Şiddetin okul sağlığına etkisi ve hemşirelik. *Cumhuriyet Nursing Journal*, 3(1), 15-23.
- Çelik, B. Lise Öğrencilerinin Zorba Davranışları Ve Rehberlik İhtiyaçlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul (2017).
- Dünya Sağlık Örgütü (2013) Violence and Injury Prevention. Erişim adresi: <http://www.who.int/topics/violence/en/>. Erişim tarihi: 01.03.2016.
- Dünya Sağlık Örgütü (2014) Global status report on violence prevention. Erişim adresi: file:///C:/Users/asus/Downloads/9789241564793_eng.pdf. Erişim tarihi: 04.04.2016.
- Dünya Sağlık Örgütü (2015). Preventing youth violence: An overview of the evidence. Erişim adresi:http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/181008/1/9789241509251_eng.pdf?ua=1&ua=1 Erişim tarihi: 01.02.2016.
- Evren, H., Tokuç, B., Ekuklu, G. (2011). Trakya üniversitesi öğrencilerinde şiddet davranışları ve algılanan sağlık ilişkisi, *Balkan Medical Journal*, 4: 380-384.
- Genç, Y. (2016). Gençlerin sözel şiddeti öğrenme yolları ve şiddet eğilimleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (30), 144-155.
- Genç, Y., Taylan, H.H., Adıgüzel, Y., Kutlu, İ. (2017). Aile içi şiddetin Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etkisi: Antalya Liseleri Örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 409-422.
- Gençoğlu, C., Kumcağız, H., Ersanlı, K. (2014). Ergenlerin şiddet eğilimine etki eden ailevi faktörler. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 639-652.
- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D., Altıntaş, M. (2012). Bir kısır döngü olarak şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1): 112-137.
- Gümüş, A.B., Şıpkın, S., Tuna, A., Keskin, G. (2015). Üniversite öğrencilerinde problemlı internet kullanımı, şiddet eğilimi ve bazı demografik değişkenler arasındaki ilişki. *TSK Koruyucu Hekim Bulletin*, 14(6), 460-467.
- Günaydın. R.O.H., Mazı M.İ. (2018). Çalışan hakları ve güvenliği birimlerinin işleyişi ile beyaz kod başvurularının retrospektif olarak değerlendirilmesi (Konya ili). *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 5(2), 142-153.

- Haxhihamza, K., Doarn, C.R., Marija, R., Dimitrinka, J.P., Rozalinda, I., Izabela, F., Lidija S. (2011). Domestic and peer violence in secondary school among adolescents: Can telemedicine help? *Telemed J E Health*, 17(9), 700-704.
- Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, T. C. Resmi Gazete, 19 Nisan 2011, sayı: 27910.
- İskender, M., Taş İ. (2018). Ergenlerde savunma biçimleri ve sosyal desteğin şiddet eğilimine etkisi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(2), 245-257.
- Kanbur, NÖ. Adölesanlarda koruyucu sağlık hizmetleri, ergen sağlığı, Ergen Sağlığı Derneği Yayınları, Ankara, 2012: ss 153.
- National Association of School Nursing (2017). Reducing health risk behaviors. <https://schoolnursenet.nasn.org/blogs/nasn-profile/2017/07/11/the-journal-of-school-nursing-podcast-on-reducing-health-risk-behaviors> (03.03.2020).
- Özgür, G., Yörükoğlu, G., Baysan-Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.
- Parlaz, E.A., Karademirci E, Öngel K. (2012) Ergenlik dönemi: Fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3:10-16.
- Scarth, M., O'Toole, M.E., Richman, J.G. (2016). Preventing violence with diet, exercise, sleep, and lifestyle modification. *Violence and Gender*, 3(2), 75-77.
- Şahin, M. (2014). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve saldırganlık. *Düşünen Adam*, 27(1), 43.
- Şen, M. (2011). Türkiye'de ergen profili. *Aile ve Toplum*, 27(7), 89-102.
- Tuzgöl, M. (2000). Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (14).
- Yaman, M. (2013). Ataerkil Kapitalist Tahakküm Altında Kadın Emeği, Kadın Bedeni, 1. Basım, Kayhan matbaacılık, İstanbul.
- Yıldız, E., Erci, B. (2011). Anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 6-11.